

Лілія Маринчак

кандидат економічних наук, доцент,
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу, м. Івано-Франківськ, Україна
liliia.marynchak@nung.edu.ua,
ORCID ID: 0000-0001-8422-8114

ЕКОКРЕДИТУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

Liliya Marynchak

PhD, associate professor,
Ivano-Frankivsk National Technical University
of Oil and Gas,
Ivano-Frankivsk, Ukraine

ECO-LENDING AS AN ELEMENT OF FINANCIAL SECURITY IN THE CONTEXT OF CLIMATE CHALLENGES

Анотація. У дослідженні розглянуто концептуальні засади екокредитування як важливого елемента забезпечення фінансової безпеки в умовах посилення кліматичних викликів. Обґрунтовано взаємозв'язок розвитку зеленого банкінгу з безпековою парадигмою функціонування національної економіки. Проаналізовано міжнародні практики та моделі стимулювання екокредитування, визначено особливості їх імплементації у вітчизняну банківську систему. Досліджено динаміку та структуру ринку зелених кредитів в Україні за 2019-2023 роки. Запропоновано двофакторну модель оцінки впливу екокредитування на фінансову стабільність банківської системи, яка базується на взаємодії фактора зниження ризиків та фактора створення можливостей. Розроблено інституційно-функціональну модель стимулювання екокредитування для посилення фінансової безпеки держави, що передбачає взаємодію регуляторного, фінансово-стимулюючого, інформаційно-аналітичного та ринкового блоків. Визначено ключові виклики розвитку екокредитування в Україні та окреслено стратегічні перспективи його розвитку в контексті забезпечення національної безпеки.

Ключові слова: екокредитування, фінансова безпека, зелений банкінг, кліматичні ризики, сталий розвиток, ESG-критерії, екологічні інвестиції, двофакторна модель, інституційно-функціональна модель.

Abstract. The study examines the conceptual foundations of eco-lending as an important element of financial security in the context of increasing climate challenges. The relationship between the development of green banking and the security paradigm of the

national economy is substantiated. International practices and models of eco-lending stimulation are analyzed, and the peculiarities of their implementation in the domestic banking system are determined. The dynamics and structure of the green loan market in Ukraine for 2019-2023 are studied. A two-factor model for assessing the impact of eco-lending on the financial stability of the banking system is proposed, based on the interaction of the risk reduction factor and the opportunity creation factor. An institutional-functional model for stimulating eco-lending to strengthen the financial security of the state has been developed, which provides for the interaction of regulatory, financial-incentive, information-analytical and market blocks. The key challenges for the development of eco-lending in Ukraine are identified and the strategic prospects for its development in the context of ensuring national security are outlined.

Key words: *eco-lending, financial security, green banking, climate risks, sustainable development, ESG criteria, two-factor model, institutional-functional model.*

Постановка проблеми. Глобальні екологічні виклики, зміна клімату та вичерпання природних ресурсів зумовлюють необхідність трансформації традиційних економічних моделей у напрямку сталого розвитку. Фінансовий сектор відіграє ключову роль у цій трансформації, забезпечуючи необхідні ресурси для «зеленого» переходу. Екокредитування як інструмент фінансування екологічно орієнтованих проєктів набуває особливого значення в контексті досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР), визначених ООН на період до 2030 року.

Для України питання розвитку екокредитування є особливо актуальним з огляду на кілька факторів. По-перше, наша країна має високий рівень енергоємності ВВП та значний потенціал для підвищення енергоефективності економіки. По-друге, євроінтеграційні процеси вимагають гармонізації екологічних стандартів і практик з нормами ЄС, що потребує суттєвих інвестицій у модернізацію виробництва та інфраструктури. По-третє, в умовах російської агресії та руйнування критичної інфраструктури країни, питання «зеленої» відбудови та підвищення енергетичної безпеки за рахунок відновлюваних джерел енергії набувають стратегічного значення.

В цих умовах екокредитування стає не лише інструментом досягнення цілей сталого розвитку, але й важливим елементом забезпечення фінансової безпеки держави. Актуальність дослідження інструментів екокредитування в контексті безпекової парадигми посилюється з огляду на зростання фінансових ризиків, пов'язаних із кліматичними змінами та переходом до низьковуглецевої економіки.

За даними Міжнародного валютного фонду, глобальні збитки від кліматичних катастроф щорічно зростають на 5-7%, що призводить до зростання кредитних ризиків у традиційних галузях економіки [1, с. 45]. Це створює потенційні загрози для стабільності фінансових установ та банківського сектору в цілому. Водночас, за оцінками Світового банку, світовий ринок зелених фінансів щорічно зростає на 15%, що свідчить про трансформацію глобальної фінансової архітектури та зміну парадигми кредитування в напрямку екологізації [2, с. 87].

У контексті загострення геополітичних викликів та ресурсної залежності екокредитування набуває особливого значення як механізм забезпечення енергетичної

та, відповідно, фінансової незалежності держави. Зокрема, розвиток альтернативної енергетики, енергоефективних технологій та циркулярної економіки через механізми зеленого банкінгу стає невід'ємною складовою національної безпеки.

Водночас, незважаючи на позитивну динаміку останніх років, ринок екокредитування в Україні залишається недостатньо розвиненим, а його потенціал для досягнення цілей сталого розвитку та зміцнення фінансової безпеки – не повністю реалізованим, тому вивчення світового досвіду, аналіз існуючих практик та розробка рекомендацій щодо вдосконалення механізмів екокредитування є важливим науковим та практичним завданням.

Дослідження екокредитування як елемента фінансової безпеки має чіткий зв'язок із практичними завданнями щодо підвищення стійкості банківської системи до кліматичних ризиків, а також із науковими завданнями формування сучасної парадигми фінансової безпеки, яка враховує екологічні виклики сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти екокредитування активно досліджуються як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Серед українських дослідників вагомий внесок у розвиток концепції зеленого банкінгу зробили О. Дзюблюк, Б. Луців, Я. Чайковський [3], які систематизували підходи до визначення сутності зеленого банкінгу та окреслили перспективи його розвитку в Україні. Вчені відзначають формування нової парадигми фінансового ринку у форматі «сталого фінансування» та наголошують, що ключовим мегатрендом сучасної фінансової індустрії стали «сталі фінанси», концептуальним підґрунтям яких виступають «Цілі сталого розвитку» та глобальний кліматичний порядок денний. Особлива увага в дослідженнях приділяється аналізу національних ініціатив формування ринку «зелених» облігацій в Україні, зокрема в контексті залучення інвестицій для реалізації стратегічно важливих проєктів у сфері енергозбереження, що є важливим аспектом фінансової та енергетичної безпеки держави.

Питання управління банківськими ризиками ґрунтовно розглядають у своїх працях Л. Примостка, І. Краснова, В. Лавренюк [4]. Зокрема, вчені досліджують економічну сутність та класифікацію ризиків у банківській сфері, принципи побудови та складові системи ризик-менеджменту в банку, прийоми ідентифікації та оцінювання банківських ризиків та методи управління ними, однак недостатня увага приділяється саме ролі кліматичних ризиків та методам їх оцінювання.

Серед зарубіжних дослідників варто відзначити роботи С. Баруа [5], Н. Капура та Р. Гупти [6], Т. Баумса та А. Чана [7], які вивчали різні аспекти зеленого банкінгу та його переваги для банківського і фінансового ринків. Зокрема, С. Баруа запропонував комплексні підходи до оцінки ефективності інструментів зеленого фінансування та їх впливу на системну стабільність фінансового сектору. Наукові розробки Н. Капура та Р. Гупти присвячені аналізу ризик-орієнтованих моделей екокредитування та методів інтеграції екологічних ризиків у загальну систему ризик-менеджменту банківських установ. Дослідження Т. Баумса та А. Чана фокусуються на регуляторних аспектах зеленого банкінгу та ролі пруденційного нагляду у стимулюванні екологічно відповідальної фінансової діяльності, що має особливу цінність у контексті розвитку інституційного забезпечення екокредитування в Україні.

Вагомих результатів було досягнуто також Європейським банківським управлінням [8] у сфері управління ESG-ризиками та екологічного регулювання банківської діяльності.

Незважаючи на значну кількість публікацій, питання взаємозв'язку екокредитування з параметрами фінансової безпеки залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, потребують подальшого вивчення методичні підходи до оцінювання впливу екокредитування на фінансову стабільність банківської системи, механізми інтеграції екологічних ризиків у систему банківського нагляду, інструменти стимулювання екокредитування для посилення фінансової безпеки держави. Ці аспекти й визначають напрям даного дослідження.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні ролі екокредитування як елемента фінансової безпеки та розробці практичних рекомендацій щодо розвитку механізмів екокредитування в контексті безпекової парадигми функціонування банківського ринку України.

Для досягнення мети визначено такі завдання:

- розкрити теоретико-концептуальні засади взаємозв'язку екокредитування та фінансової безпеки;
- проаналізувати міжнародний досвід розвитку екокредитування та можливості його адаптації до українських реалій;
- оцінити сучасний стан та динаміку розвитку екокредитування в Україні;
- розробити двофакторну модель оцінки впливу екокредитування на фінансову стабільність банківської системи;
- сформулювати інституційно-функціональну модель стимулювання екокредитування в контексті зміцнення фінансової безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. Дослідження теоретико-концептуальних засад окресленої теми включає вивчення впливу екокредитування на фінансову безпеку.

Екокредитування (зелене кредитування) у сучасному розумінні – це надання банками позикових коштів для фінансування проєктів, спрямованих на захист навколишнього середовища, розвиток відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності та ресурсозбереження. На відміну від традиційного кредитування, екокредитування передбачає інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських (ESG) критеріїв у процес прийняття кредитних рішень [3, с. 23].

У контексті фінансової безпеки екокредитування виконує дві ключові функції: 1) мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних із кліматичними змінами та екологічним регулюванням; 2) створення нових можливостей для фінансової системи через розвиток зелених фінансових інструментів та ринків.

Для більш глибокого розуміння взаємозв'язку екокредитування та фінансової безпеки нами запропоновано структурно-логічну схему, представлену на рис. 1.

Глобальні кліматичні зміни призводять до зростання фізичних ризиків (стихійні лиха, підвищення рівня моря), а міжнародні та національні регуляторні ініціативи (Паризька угода, таксономія ЄС, вимоги центральних банків) створюють нормативний тиск на фінансові установи для інтеграції екологічних факторів у їхню діяльність.

Рис. 1. Структурно-логічна схема впливу екокредитування на фінансову безпеку

Джерело: розроблено автором

Відповідно до запропонованої моделі, екокредитування впливає на фінансову безпеку через такі канали:

1. Зниження транзитних ризиків, пов'язаних із енергетичним переходом. Зокрема, транзитні ризики, пов'язані з переходом до низьковуглецевої економіки (зміни у регулюванні, технологіях, ринкових преференціях), мінімізуються через фінансування інноваційних «зелених» технологій, що підвищує стабільність банківської системи в умовах трансформації економіки.

2. Диверсифікація кредитного портфеля банків та зниження їх залежності від традиційних секторів економіки, які можуть зазнати суттєвих структурних трансформацій у процесі екологізації.

3. Підвищення інвестиційної привабливості фінансового сектору через розвиток соціально відповідального інвестування: банки з розвиненими практиками екокредитування демонструють вищу привабливість для соціально відповідальних інвесторів, міжнародних фінансових інституцій та донорів, що забезпечує їм доступ до додаткових, більш дешевих та довгострокових джерел капіталу, зміцнюючи фінансову стійкість.

Щодо компонентів екокредитування, то до них відносять:

ESG-критерії, інтеграція яких у кредитну політику банків передбачає оцінку впливу позичальників на довкілля та відповідності їх діяльності принципам сталого розвитку при прийнятті рішень щодо кредитування;

– зелені кредитні продукти – спеціалізовані кредитні продукти зі зниженими відсотковими ставками, пільговими умовами погашення або подовженими термінами, які спрямовані на фінансування проєктів з відновлюваної енергетики, енергоефективності, екологічного транспорту та інших «зелених» ініціатив;

– екологічний скоринг – система оцінювання екологічних ризиків та можливостей позичальників, яка доповнює традиційний кредитний скоринг та дозволяє банкам враховувати вплив екологічних факторів на кредитоспроможність клієнтів та їхню довгострокову фінансову стійкість.

Таким чином, фінансова безпека банківської системи та національної економіки в цілому зміцнюється завдяки випереджаючій адаптації до кліматичних викликів, інтеграції екологічних ризиків у систему ризик-менеджменту, диверсифікації портфелів та забезпеченню довгострокової стійкості фінансових установ в умовах глобальних екологічних трансформацій.

Вивчення міжнародних практик екокредитування та їх імплементація в Україні має стратегічне значення, оскільки дозволяє адаптувати перевірені механізми зеленого фінансування до національних особливостей, уникнути потенційних помилок впровадження та прискорити розвиток вітчизняного ринку екокредитів, сприяючи одночасно досягненню цілей сталого розвитку та зміцненню фінансової безпеки держави.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить про активний розвиток екокредитування у розвинених країнах світу. За даними Climate Bonds Initiative, у 2022 році обсяг зелених кредитів у світі досяг 287 млрд дол. США, збільшившись на 12% порівняно з попереднім роком [9]. Ключовими драйверами розвитку екокредитування стали регуляторні вимоги, зростання попиту на зелені фінансові продукти та трансформація бізнес-моделей фінансових установ у напрямку сталого розвитку.

Світова практика пропонує різноманітні моделі стимулювання екокредитування, основні з яких узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

Міжнародні моделі стимулювання екокредитування

Модель	Країни	Ключові елементи	Регуляторні стимули
Європейська	ЄС, Велика Британія	Таксономія зелених проєктів, зелені облігації, вимоги до розкриття інформації	Знижені вимоги до капіталу для зелених кредитів, зелені облігації центральних банків
Азійська	Китай, Японія, Сінгапур	Адміністративне регулювання, квоти на зелене кредитування, державні гарантії	Пільгове рефінансування, податкові пільги для зелених кредитів
Американська	США, Канада	Ринкові механізми, зелені іпотечні цінні папери, податкові кредити	Гарантії державних агенцій, податкові пільги для інвесторів
Змішана	Австралія, Бразилія, ПАР	Комбінація ринкових і адміністративних інструментів	Гнучкі механізми регулювання, субсидії, система торгівлі викидами

Джерело: складено автором на основі [8, 9, 10]

Аналіз представлених моделей дозволяє виділити ключові інструменти стимулювання екокредитування, які можуть бути адаптовані до українських реалій:

- розробка національної таксономії зелених проєктів;
- запровадження пільгового рефінансування зелених кредитів центральним банком;
- створення системи державних гарантій для екокредитів;
- запровадження податкових пільг для банків, що активно розвивають екокредитування;
- розвиток ринку зелених облігацій як джерела фінансування для екокредитів.

В Україні ринок екокредитування перебуває на початковому етапі розвитку. За даними Національного банку України [6], обсяг «зелених» кредитів у портфелях українських банків з 2019 по 2023 рік збільшився більш, ніж утричі – з приблизно 9 млрд грн. до 30 млрд грн. (рис. 2). При цьому найбільш активне зростання спостерігалось у 2021-2022 роках, що пов'язано з підвищенням екологічної свідомості бізнесу та населення, а також із впровадженням спеціальних програм підтримки екопроектів з боку міжнародних фінансових інституцій та держави. Основними бенефіціарами зелених кредитів є підприємства відновлюваної енергетики, виробники енергоефективного обладнання та компанії, що впроваджують ресурсозберігаючі технології.

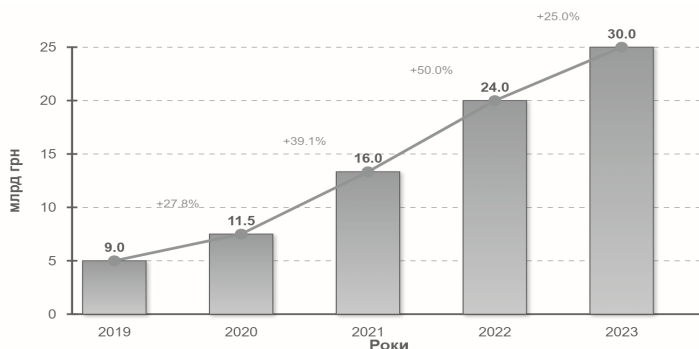

Рис. 2. Динаміка обсягу екокредитування в Україні, 2019-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі даних НБУ

Як видно з рис. 2, незважаючи на загальну позитивну динаміку, обсяги екокредитування в Україні залишаються недостатніми для забезпечення масштабної екологізації економіки та посилення фінансової безпеки держави. Основними перешкодами для розвитку зеленого банкінгу в Україні є недосконалість нормативно-правової бази, обмежений доступ банків до довгострокових ресурсів, відсутність системи оцінки та управління екологічними ризиками, низький рівень екологічної свідомості позичальників.

Варто зазначити, що частка «зелених» кредитів у загальному кредитному портфелі банківської системи України залишається порівняно невеликою – приблизно 3,5% станом на кінець 2023 року. Це значно нижче показників розвинених країн, де частка «зеленого» фінансування може досягати 10-15%. Однак позитивною є стійка тенденція до зростання цієї частки – з 1,2% у 2019 році до 3,5% у 2023 році, що свідчить про поступовий розвиток цього напрямку банківського кредитування.

Отже, ринок екокредитування в Україні демонструє стійке зростання, незважаючи на складну економічну ситуацію та воєнні виклики. Спостерігається позитивна динаміка як обсягів екокредитування, так і їх частки в загальному кредитному портфелі банківської системи, проте частка «зелених» кредитів залишається порівняно низькою, що свідчить про наявність суттєвого потенціалу для подальшого розвитку. У структурі екокредитування переважають проекти з енергоефективності та відновлюваної енергетики, що відображає пріоритети сталого розвитку України.

Для оцінювання впливу екокредитування на фінансову стабільність банківської системи було розроблено двофакторну модель, яка базується на оцінці взаємодії двох ключових параметрів: фактора зниження ризиків (RF) та фактора створення можливостей (OF). На відміну від традиційних підходів, ця модель дозволяє комплексно оцінити не лише захисну функцію екокредитування (мінімізацію екологічних ризиків), але й його стратегічний потенціал для розвитку банківського бізнесу в умовах глобального «зеленого» переходу. Запропонована модель візуалізується у вигляді матриці з чотирма квадрантами, що дає можливість позиціонувати банки за їхнім підходом до екокредитування та сформувати диференційовані стратегічні рекомендації (рис. 3).

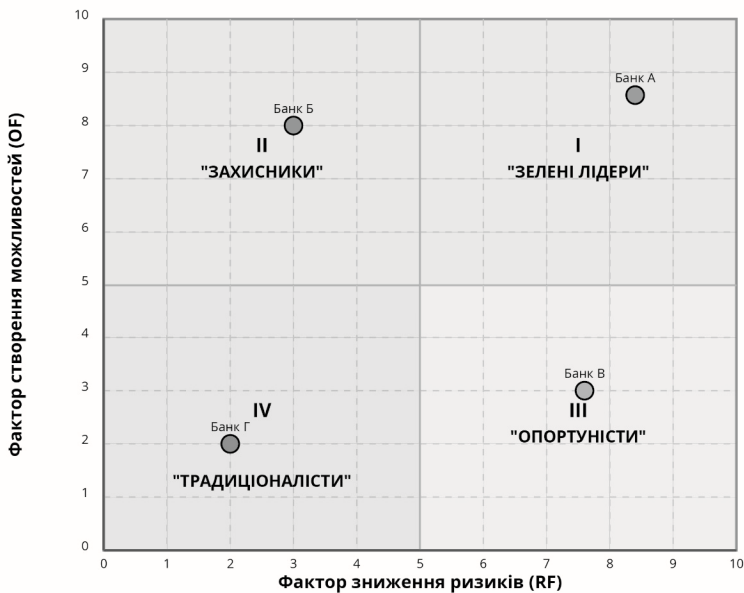

Рис. 3. Двофакторна модель оцінки впливу екокредитування на фінансову стабільність

Джерело: розроблено автором

Двофакторна модель базується на концепції, що екокредитування впливає на фінансову стабільність через два основні канали:

- 1) фактор зниження ризиків – характеризує здатність екокредитування зменшувати вразливість банку до екологічних ризиків (фізичних та транзитних);
- 2) фактор створення можливостей – відображає потенціал екокредитування для створення нових джерел прибутку, підвищення ринкової капіталізації та залучення «зелених» інвестицій.

Фактор зниження ризиків (RF) складається з наступних компонентів:

- рівень інтеграції екологічних критеріїв у кредитну політику (0-2 бали);
- система моніторингу та управління екологічними ризиками (0-2 бали);
- частка «коричневих» активів у кредитному портфелі (0-2 бали, обернена залежність);

- диверсифікація портфеля за екологічними критеріями (0-2 бали);
- наявність екологічного скорингу позичальників (0-2 бали).

Фактор створення можливостей (OF) включає:

- обсяг та динаміка зелених кредитів (0-2 бали);
- інноваційність зелених кредитних продуктів (0-2 бали);
- доступ до спеціалізованих джерел зеленого фінансування (0-2 бали);
- участь у міжнародних ініціативах зеленого фінансування (0-2 бали);
- репутаційні переваги від екокредитування (0-2 бали).

Хоча модель не потребує складних розрахунків, її можна формалізувати наступним чином: позиція банку в двофакторній моделі (PB) визначається координатами:

$PB = (RF, OF)$, де:

RF (Risk Factor) – фактор зниження ризиків (шкала від 0 до 10);

OF (Opportunity Factor) – фактор створення можливостей (шкала від 0 до 10).

Результатом аналізу є позиціонування банку в одному з чотирьох квадрантів:

Квадрант I: «Зелені лідери» (високий RF, високий OF) – банки, що ефективно мінімізують екологічні ризики та активно використовують можливості зеленого фінансування.

Квадрант II: «Захисники» (високий RF, низький OF) – банки, що фокусуються на управлінні екологічними ризиками, але недостатньо використовують потенціал ринку зелених фінансів.

Квадрант III: «Опортуністи» (низький RF, високий OF) – банки, що активно розвивають зелені кредитні продукти для комерційної вигоди, але недостатньо уваги приділяють управлінню екологічними ризиками.

Квадрант IV: «Традиціоналісти» (низький RF, низький OF) – банки з низьким рівнем інтеграції екологічних критеріїв у бізнес-модель, найбільш вразливі до кліматичних ризиків.

Для застосування моделі пропонується наступна методологія:

1. Збір якісних та кількісних даних – аналіз кредитної політики, екологічної звітності, структури портфеля та зелених кредитних продуктів банку.

2. Експертне оцінювання – залучення експертів з банківського сектору, екологів та фахівців з ризик-менеджменту для оцінки кожного компонента.

3. Розрахунок значень факторів – агрегування оцінок компонентів для отримання загальних значень RF та OF.

4. Візуалізація результатів – позиціонування банку на матриці 10×10 та визначення квадранту.

5. Формування рекомендацій – розробка стратегічних рекомендацій відповідно до квадранту, в якому знаходиться банк.

Стратегічні рекомендації, які можна сформулювати за квадрантами:

- для «Зелених лідерів»: масштабування зелених кредитних продуктів; розвиток міжнародної співпраці; створення галузевих стандартів екокредитування;
- для «Захисників»: активізація розробки інноваційних зелених кредитних продуктів; розширення доступу до спеціалізованих джерел зеленого фінансування; посилення маркетингу екологічних ініціатив;

– для «Опортуністів»: посилення системи управління екологічними ризиками; інтеграція ESG-критеріїв у кредитну політику; диверсифікація портфеля для зниження концентрації в вуглецеємних галузях;

– для «Традиціоналістів»: розробка базової стратегії екокредитування; впровадження первинних елементів екологічного скорингу; пілотні проєкти у сфері зеленого фінансування.

Перевагами двофакторної моделі є її концептуальна простота, адже модель легко зрозуміти та застосувати без складних математичних розрахунків, а також збалансований підхід, що враховує як ризики, так і можливості екокредитування та стратегічна орієнтація, яка допомагає банкам визначити стратегічні напрями розвитку екокредитування. Модель є гнучкою у застосуванні через можливість адаптувати компоненти факторів до специфіки конкретного банку або ринку та доволі зручною для представлення результатів у вигляді матриці, що робить її інтуїтивно зрозумілою щодо впливу екокредитування на фінансову стабільність банків.

Двофакторна модель оцінки впливу екокредитування на фінансову стабільність дозволила ідентифікувати ключові аспекти, які потребують системного підходу при розробці механізмів стимулювання зеленого банкінгу в Україні. Результати аналізу позиціонування банків у різних квадрантах моделі виявили необхідність диференційованого підходу до регулювання та підтримки екокредитування залежно від рівня розвитку банків у цій сфері. Зокрема, було встановлено, що більшість українських банків перебувають у квадрантах «Традиціоналісти» та «Опортуністи», що свідчить про недостатню інтеграцію екологічних ризиків у кредитну політику та потребу в комплексному інституційному забезпеченні.

На основі результатів аналізу міжнародних практик екокредитування та застосування двофакторної моделі було визначено чотири ключові напрями, які потребують інституційного забезпечення: регуляторний, фінансово-стимулюючий, інформаційно-аналітичний та ринковий. Показники фактора зниження ризиків (RF) зумовили необхідність розробки регуляторного та інформаційно-аналітичного блоків, тоді як показники фактора створення можливостей (OF) вплинули на формування фінансово-стимулюючого та ринкового блоків інституційно-функціональної моделі.

Таким чином, двофакторна модель не лише дозволила оцінити поточний стан впливу екокредитування на фінансову стабільність, але й стала теоретико-методологічним підґрунтям для розробки комплексної інституційно-функціональної моделі стимулювання екокредитування в Україні, спрямованої на посилення фінансової безпеки держави шляхом узгодження інтересів усіх учасників процесу та інтеграції екологічних цілей з безпековими пріоритетами (рис. 4).

Запропонована модель передбачає взаємодію чотирьох ключових блоків:

1. Регуляторний блок включає розробку національної таксономії зелених проєктів, встановлення пруденційних вимог до управління екологічними ризиками, запровадження стандартів розкриття інформації про ESG-фактори. Ключовими інституціями в цьому блоці є Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку та Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів.

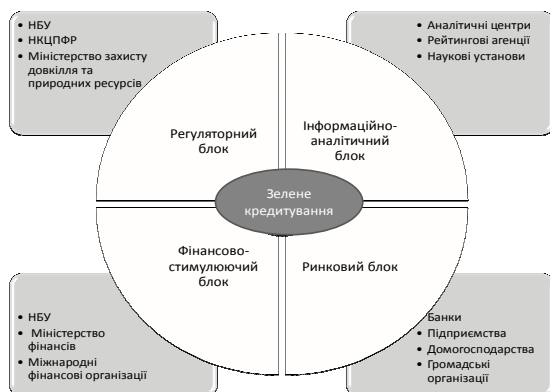

Рис. 4. Інституційно-функціональна модель розвитку екокредитування в контексті безпекової парадигми

Джерело: розроблено автором

2. Фінансово-стимулюючий блок передбачає запровадження пільгового рефінансування зелених кредитів, створення фонду гарантування зелених кредитів, розвиток ринку зелених облігацій та інших інструментів зеленого фінансування. Ключовими інституціями в цьому блоці є Національний банк України, Міністерство фінансів та міжнародні фінансові організації.

3. Інформаційно-аналітичний блок включає створення системи моніторингу та оцінки екологічних ризиків, розвиток спеціалізованих рейтингових агенцій для оцінки ESG-факторів, формування бази даних зелених проєктів та їх впливу на довкілля. Ключовими інституціями в цьому блоці є аналітичні центри, рейтингові агенції та наукові установи.

4. Ринковий блок передбачає розвиток конкуренції між банками у сфері зеленого банкінгу, підвищення попиту на зелені кредити з боку підприємств та домогосподарств, формування екологічної свідомості споживачів фінансових послуг. Ключовими учасниками в цьому блоці є банки, підприємства, домогосподарства та громадські організації.

Науковою новизною запропонованої моделі є інтеграція екологічних цілей з безпековими пріоритетами держави, що дозволяє розглядати екокредитування не лише як інструмент екологізації економіки, але й як важливий елемент забезпечення фінансової безпеки країни.

Практична реалізація запропонованої моделі потребує чіткої координації дій усіх учасників та поетапного впровадження відповідних інструментів. На першому етапі доцільно зосередитися на формуванні нормативно-правової бази та розбудові інституційної спроможності. На другому етапі – запровадити фінансові стимули та розвинути ринкову інфраструктуру. На третьому етапі – забезпечити масштабування екокредитування та його інтеграцію в загальну систему забезпечення фінансової безпеки держави.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що екокредитування безпосередньо впливає на фінансову безпеку через три ключові канали: зниження транзитних ризиків, диверсифікацію кредитного портфеля та підвищення

інвестиційної привабливості фінансових установ. Цей вплив підсилюється в умовах зростання фізичних та регуляторних кліматичних ризиків. Аналіз міжнародного досвіду виявив чотири основні моделі стимулювання екокредитування (європейська, азійська, американська та змішана), з яких для України найбільш перспективною є адаптована європейська модель з елементами азійського досвіду, що передбачає поєднання ринкових механізмів з цільовими регуляторними стимулами. Ринок екокредитування в Україні, попри позитивну динаміку, знаходиться на початковому етапі розвитку, а частка зелених кредитів у загальному кредитному портфелі залишається суттєво нижчою, ніж у розвинених країнах (10-15%). Розроблена двофакторна модель оцінки впливу екокредитування на фінансову стабільність дозволяє позиціонувати банки у чотирьох квадрантах («Зелені лідери», «Захисники», «Опортуністи», «Традиціоналісти») та формулювати диференційовані стратегічні рекомендації. Запропонована інституційно-функціональна модель стимулювання екокредитування включає чотири взаємопов'язані блоки (регуляторний, фінансово-стимулюючий, інформаційно-аналітичний та ринковий), реалізація яких потребує поетапного впровадження з чіткою координацією дій усіх зацікавлених сторін.

Отже, екокредитування в умовах сучасних глобальних викликів слід розглядати саме через призму фінансової безпеки, оскільки такий підхід дозволяє інтегрувати екологічні цілі з економічними інтересами держави та забезпечити системний розвиток зеленого банкінгу в Україні в умовах кліматичних викликів та глобальної трансформації фінансової архітектури.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні дуалістичної природи екокредитування, яке одночасно є інструментом досягнення цілей сталого розвитку та елементом забезпечення фінансової безпеки держави через мінімізацію кліматичних ризиків та формування стійкої до екологічних викликів фінансової системи. Практична значимість результатів дослідження полягає у можливості їх використання органами державного регулювання для формування комплексної політики стимулювання екокредитування, а також банками для розробки власних стратегій екологізації кредитної діяльності та підвищення фінансової стійкості.

Список використаних джерел:

1. International Monetary Fund. Global Financial Stability Report: Climate Change and Financial Stability. 2023. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>
2. Світовий банк. Звіт про розвиток зелених фінансів: тенденції та перспективи. Київ: Представництво Світового банку в Україні, 2023. 156 с.
3. Луців Б., Дзюблюк О., Чайковський Я. Роль зеленого банкінгу в забезпеченні цілей сталого економічного розвитку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2024. № 1(54). С. 23-36. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4250/4010>
4. Управління банківськими ризиками. Підручник. Л. О. Примостка, І. В. Краснова, В. В. Лавренюк та ін. Київ: КНЕУ, 2018. 535 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/220b07ae-4daf-4368-bfe9-f70f7e0a575c/content>
5. Barua, S. Principles of Green Banking: Managing Environmental Risk and Sustainability. Berlin: Walter de Gruyter GmbH. URL: <https://doi.org/10.1515/97831106643178>

6. Kapoor, N., Jaitly, M., Gupta, R. (2016). Green Banking: A step towards Sustainable Development. *International Journal of Research in Management, Economics and Commerce*. 2016. № 06(07), P. 69-72. URL: https://indusedu.org/pdfs/IJRMEC/IJRMEC_888_92713.pdf
7. Baums, T., & Cahn, A. (ed.) Green Banking and Green Central Banking. Berlin: Walter de Gruyter GmbH. URL: <https://doi.org/10.1515/9783110752892-202>
8. European Banking Authority. Report on ESG risks and credit institutions. https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Reports/2021/1015656/EBA%20Report%20on%20ESG%20risks%20management%20and%20supervision.pdf
9. Climate Bonds Initiative. URL: <https://www.climatebonds.net/>
10. Green Budgeting in OECD Countries. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/04/green-budgeting-in-oecd-countries-2024_3c771827/9aea61f0-en.pdf

References:

1. International Monetary Fund. (2023). Global Financial Stability Report: Climate Change and Financial Stability. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>
2. Svitovyi bank. (2023). Zvit pro rozvytok zelenykh finansiv: tendentsii ta perspektyvy [Report on green finance development: trends and prospects]. Kyiv: Predstavnytstvo Svitovoho banku v Ukraini, 156 p. [in Ukrainian].
3. Lutsiv, B., Dziubliuk, O., & Chaikovskiy, Ya. (2024). Rol zelenoho bankinhu v zabezpechenni tsilei staloho ekonomichnoho rozvytku [The role of green banking in ensuring sustainable economic development goals]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky - Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 1(54), 23-36. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4250/4010> [in Ukrainian].
4. Prymostka, L. O., Krasnova, I. V., Lavreniuk, V. V. et al. (2018). Upravlinnia bankivskymy ryzykamy: Pidruchnyk [Banking risk management: Textbook]. Kyiv: KNEU, 535 p. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/220b07ae-4daf-4368-bfe9-f70f7e0a575c/content> [in Ukrainian].
5. Barua, S. (2020). Principles of Green Banking: Managing Environmental Risk and Sustainability. Berlin: Walter de Gruyter GmbH. URL: <https://doi.org/10.1515/97831106643178>
6. Kapoor, N., Jaitly, M., & Gupta, R. (2016). Green Banking: A step towards Sustainable Development. *International Journal of Research in Management, Economics and Commerce*, 06(07), 69-72. URL: https://indusedu.org/pdfs/IJRMEC/IJRMEC_888_92713.pdf
7. Baums, T., & Cahn, A. (ed.) (2022). Green Banking and Green Central Banking. Berlin: Walter de Gruyter GmbH. URL: <https://doi.org/10.1515/9783110752892-202>
8. European Banking Authority. (2021). Report on ESG risks and credit institutions. URL: https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Reports/2021/1015656/EBA%20Report%20on%20ESG%20risks%20management%20and%20supervision.pdf
9. Climate Bonds Initiative. (n.d.). URL: <https://www.climatebonds.net/>
10. OECD. (2024). Green Budgeting in OECD Countries. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/04/green-budgeting-in-oecd-countries-2024_3c771827/9aea61f0-en.pdf